

účel a smysl četby, a napomáhá jim dále při průběžném monitorování toho, jak rozumějí. Umožňuje studentům více vzájemných kontaktů mezi nimi a textem – četba se stává více interaktivní. Předvídání také způsobuje, že zájem studentů o text, který mají číst, vzroste a že zároveň vzroste i to, nakolik textu rozumí. Žáci obvykle předvídání mají rádi, a tak ho provozují se zájmem...“ (s. 15) Více informací o strategii předvídání najdete v *KL 24* na s. 34.

Předvídání zdatného čtenáře

Zdatný čtenář používá čtenářské strategie, pokud jsou potřeba. Využije strategie pouze ve chvíli, kdy ho k tomu jeho vlastní úroveň ne/pochopení textu nebo text sám vybízí. Zdatný čtenář nepředvídá, o čem bude každý text, který čte. Vytváří předpověď, když k tomu najde v textu nějaký signál. Když čte strhující detektivku, neustále předpovídá, kdo bude vrah, a podle nových vodítek v textu svoji předpověď mění. Obdivovatel Agathy Christie však nepřemýšlí nad názvem desáté knihy, kterou od této autorky čte, o čem by text asi mohl být.

Mnohokrát předvídá automaticky a spojuje své domněnky se svými dosavadními znalostmi i s jinými dovednostmi (současně si také např. vizualizuje přečtené či ho napadají otázky).

Rozvíjení strategie předvídání a dovednosti předvídat při domácí výuce a ve škole

Jak pomoci slabému čtenáři či nečtenáři

Ve škole se učitel nesetkává jen se zdatnými čtenáři. Někteří jeho žáci nemají osvojeny základní čtenářské strategie, čtení s porozuměním jim činí potíže. Učitel může žákům poskytnout oporu, pomoci jim, aby si čtenářské dovednosti osvojili.

V angličtině se používá termín *scaffolding* neboli „využití lešení“, opory pro učení žáka (Wood, Bruner & Ross, 1976). Myslí se jím takový proces učení, který umožňuje žákovi vyřešit problém nebo dosáhnout cíle, na nějž by bez pomoci druhého zatím neměl dost sil. Jasnější představu nám poskytne konkrétní příklad: malé dítě, které se učí chodit, potřebuje u rodičů vidět, jak vypadá chůze. Nejprve samo vstává na nohy, ale přidržuje se nábytku, postupně kolem něj i chodí. Když rodiče vidí, že dítě už tuto fázi zvládá, začnou chodit za ním a drží ho za obě ruce. Po určité době se dítě samo začne chytat jen za jednu ruku a rodič mu přirozeně vyhoví. Ve chvíli, kdy už dítě vstává bez opory, mu rodiče vytvoří bezpečný prostor pro další vývoj – kleknou si na zem čelem k sobě a natáhnou ruce. Dítě je motivované, aby přešlo pár kroků od jednoho dospělého k druhému. Případnému pádu zabrání rodiče. Dítě tak získává jistotu a za několik dní či týdnů již chodí zcela samo (oporu potřebuje při chůzi po nerovném terénu, při zdolávání překážek apod.). Dítěti se tedy dostává právě takové pomoci, která na jedné straně využije dosavadní úroveň jeho dovedností a na druhé straně přesně míří tam, kde si dítě ještě neporadí. Dítěti se podaří s pomocí rodičů zvládnout další fázi učení, protože pomoc navazuje na jeho momentální úroveň zvlá-

dání. Tím si dítě osahává a postupně osvojuje nové dovednosti a po čase je již aplikuje samostatně. Vše probíhá obdobně v případě rozvoje mentálních dovedností a myšlenkových operací. I při rozvoji strategie předvídání můžeme stanovit podobné fáze. U malých dětí nejméně tři:

1. Učitel (rodič) předvídá, žáci (děti) naslouchají.
2. Žák (dítě) předvídá, učitel (rodič) mu poskytuje oporu.
3. Žák (dítě) předvídá samostatně, bez opory.

Součástí scaffoldingu je i modelování, při kterém učitel ukazuje žákům, jak on sám užívá danou strategii či prokazuje danou čtenářskou dovednost. Více o modelování se dočtete v *KL 36* na s. 28.

V následující části si ukážeme, jak využít scaffolding a modelování u mladších i starších žáků a dětí.

Předškolní věk a mladší školní věk

Používat strategii předvídání mohou už děti, které ještě neumějí číst nebo mají se čtením potíže. Pro práci s malými dětmi (předškolní a mladší školní věk) jsou vhodné knihy s obrázky. Dítě naslouchá hlasité četbě dospělého a propojuje si sluchové a zrakové vjemy. Učitel či rodič mohou při četbě na obrázku ukazovat popisované osoby, prostředí či události, aby dítěti ukázali, že text a obrázek spolu korespondují. Postupně si dítě samo začne obrázků více všimnout a vysuzovat z nich mnoho informací. Pokud ještě neumí číst, je to pro ně jedinečný zdroj informací. Naučí se z obrázků předvídat, o čem by mohl text být (beletristický i naučný).

Jak uvádí L. Jamisonová-Rogová (2005), učitel v mateřské škole by měl knihu dětem představit; sdělit jim název knihy, jejího autora i ilustrátora a také jim říci všechny informace, které jsou nezbytné pro porozumění textu. V případě beletristické knihy by tedy neměl zapomenout na hlavní postavu, prostředí, žánr či téma. Může knihu před dětmi prolistovat a společně s nimi předvídat děj z obrázků nebo může použít výrok začínající „jsem zvědavý/á...“, např. „jsem zvědavá, co chce vlk udělat s těmi prasátkami“. Těmito výroky podpoří učitel zájem žáků o poslech a při vytváření předpovědi žáci zapojují vyšší hladiny myšlení a rozvíjejí svoje čtenářské strategie.

Učitelé, případně rodiče by měli začít výuku této strategie modelováním a neustále poskytovat dítěti oporu.

Učitel (rodič) předvídá, žáci (děti) naslouchají

Ukázku, ve které rodič modeluje svému čtyřletému dítěti předvídání z názvu textu, obrázku a kontextu knihy, najdete v *KL 34* na s. 61.

Učitel nebo rodič při modelování říkají nahlas, co je napadá, když se dívají na obrázek, když si dávají obrázek do souvislosti s názvem povídky i s obsahem celé knihy.

Modelování může být připravené, ale musí být přirozené. Učitel při něm žákům popisuje, co ho skutečně napadá nad textem. Nechce svoje myšlenkové procesy cenzurovat. Učitel je zdatný čtenář, proto se může na své